

بخش دوم

عملیات نظامی در منطقه عملیاتی شمالغرب

مقدمه

الف- پس از به ثمر رسیدن انقلاب شکوهمند اسلامی در سال ۱۳۵۹ منطقه کُرد نشین غرب کشور دچار ناآرامی و عدم امنیت گردید. نظام جمهوری اسلامی ایران به منظور برقراری ثبات و آرامش در آن منطقه اقدام به تشکیل قرارگاه عملیاتی موسوم به قرارگاه عملیاتی شمالغرب نمود و بخشی از نیروهای رزمنده مردمی همراه با نیروهای موجود ارتش جمهوری اسلامی ایران در منطقه با کمک نیروهای اعزامی نسبت به ایجاد ثبات و امنیت داخلی اقدام نمودند.

کشور عراق که جنگ تحمیلی را در سال ۱۳۵۹ بر علیه ایران آغاز کرد از ناراضیان کرد ایرانی، برای عدم آرامش منطقه کردستان حداکثر استفاده را نمود و ضمن حفظ مرزهای خود در این منطقه از عناصر ضدانقلاب به انحاء مختلف پشتیبانی به عمل آورد. ارتش جمهوری اسلامی ایران پس از آغاز جنگ تحمیلی بخشی از نیروهای خود را به منظور برقراری امنیت و تأمین راههای مواصلاتی و کنترل راههای نفوذی منطقه اختصاص داد. شرح اقدامات و عملیات انجام شده در مبحث مربوط به کردستان تشریح شده است.

در منطقه عملیاتی شمالغرب در سالهای اول و دوم جنگ تحمیلی هیچ‌گونه درگیری زمینی عمده‌ای بین ایران و عراق وجود نداشت. عملیات انجام شده در این منطقه صرفاً عملیات نامنظم داخلی بر علیه شورشیان کرد بود.

از سال سوم جنگ، نیروهای مسلح ایران با توجه به اهداف استراتژی بازدارندگی، (تنبیه متجاوز، اخذ غرامت و فرسایش نیروهای نظامی عراق) با بهره‌گیری از معارضین کرد عراقی حدود ۴۴ عملیات گسترده، نیمه گسترده و محدود در طول نوار مرزی و در عمق خاک کردستان عراق به اجرا درآوردند، هدف از عملیات آسیب رساندن به تأسیسات حیاتی و صنعتی عراق و همچنین آزادسازی بخشهایی از کردستان عراق و سپردن آن به نیروهای کرد محلی بود.

ب- تغییر راهبرد دفاعی ایران در سال هفتم جنگ

پس از عملیات کربلا ۵ و تسلط عراق بر تملی محورها و انسداد کلیه محورهای منتهی به بصره، سپاه پاسداران تغییر راهبرد دفاعی را از منطقه جنوب به شمال اعلام کرد که با تصرف قرارگاه خاتم‌الانبیاء اجرا گردید. هدف از این راهبرد کشاندن نیروهای اصلی عراق از منطقه جنوب به شمال بود تا شاید گشایش در منطقه جنوب پدید آید. در اجرای این راهبرد سپاه پاسداران چندین عملیات برون مرزی با همکاری معارضین کرد عراقی طراحی و اجرا کرد. این عملیات‌ها عبارتند از:

۱- عملیات نامنظم فتح ۱ ۱۳۶۵/۷/۱۹

۲- عملیات کربلا ۱۰ ۱۳۶۶/۱/۲۵

۳- عملیات نصر ۴ ۱۳۶۶/۳/۲۱

۴- عملیات نصر ۸ ۱۳۶۶/۵/۱۲

۵- عملیات بیت‌المقدس ۲ ۱۳۶۶/۱۰/۲۵

۶- عملیات بیت‌المقدس ۳ ۱۳۶۶/۱۲/۲۳

کلیه عملیات‌های فوق به مدت یک‌ونیم سال قبل از عملیات والفجر ۱۰ که در تاریخ ۶۵/۱۲/۲۴ در منطقه حلبچه اجرا شد ادامه داشت و هدف اصلی آنها تصرف ارتفاعات شمال شرق سلیمانیه (منطقه ماووت) به منظور تأمین جناح عملیات والفجر ۱۰ بوده است. عملیات بیت‌المقدس ۴ و بیت‌المقدس ۵ نیز در منطقه سد دربندی خان ارتفاعات شاخ سورمر تصرف شد.

پس از پایان عملیات والفجر ۱۰ در حلبچه و عقب‌نشینی نیروهای سپاه پاسداران در منطقه فاو عملیاتی به نام بیت‌المقدس ۶ در منطقه شمال سلیمانیه اجرا شد که موفق به اشغال ارتفاعات سرکوب بر منطقه قلعه دیزه و سد دوکان گردید و دست‌آورد نظامی نداشت.

۱-اهداف عملیات

الف-اهداف استراتژیکی

(۱) تهدید شهرهای سلیمانیه، موصل، کرکوک و خطوط مواصلاتی بین آنها

(۲) آسیب رساندن به تأسیسات حیاتی و اقتصادی عراق

(۳) وارد آوردن تلفات و ضایعات به ارتش عراق

ب- اهداف تاکتیکی

اشغال ارتفاعات سوق الجیشی و حفاظت، تأمین و کنترل محورهای نفوذی مرزی. رزمندگان اسلام با کمک معارضان کرد عراقی در جهت تحقق این اهداف تلاش ایثارگرانه‌ای را آغاز نمودند، ولی در اکثر عملیات انجام شده به علت عدم وجود پشتیبانی مؤثر یگان‌های توپخانه و هوانیروز (به علت در عمق بودن اهداف)، نبودن راه‌های تدارکاتی مناسب و عدم همکاری کامل معارضان کرد نتیجه لازم بدست نیامد و نیروهای اعزامی فقط موفق به وارد کردن ضربه و خسارت به نیروهای عراقی و تأسیسات حیاتی بطور محدود شدند.

محدوده جغرافیایی منطقه عملیات

الف- منطقه عملیاتی شمالغرب از شهر مرزی نوسود (مرز استان‌های کرمانشاه و کردستان) تا منطقه سیدکان عراق (مرز مشترک ایران- ترکیه و عراق) را شامل می‌گردد.

استان‌های کردستان و آذربایجان غربی در این منطقه واقع شده‌اند.

ب- این منطقه را می‌توان از نظر عملیاتی به چهار محور عمده تقسیم کرد:

(۱) محور عملیاتی مریوان

(۲) محور عملیاتی سردشت

(۳) محور عملیاتی پیرانشهر

(۴) محور عملیاتی اشنویه

عملیات ارتش عراق در آغاز تجاوز

سپاه یکم ارتش عراق مسئولیت عملیاتی منطقه شمال عراق را به عهده داشت. این سپاه به علت فعال بودن عناصر ضد انقلاب داخلی فاقد فعالیت عملیاتی در آغاز تجاوز بود. از این سپاه فقط لشکر ۷ پیاده در آغاز تجاوز به ارتفاعات مریوان و شهر نوسود تک نمود و این شهر را به تصرف درآورد.

در این منطقه فقط محور عملیاتی مریوان مورد تجاوز قرار گرفت و محورهای سردشت، پیرانشهر و اشنویه توسط ضد انقلاب داخلی کنترل می‌شد.

عملیات نیروهای خودی

الف- در این محورها از سال سوم الی هشتم جنگ عملیات متعددی در رده‌های مختلف اجرا گردید.

ب- برای آگاهی از وضعیت عملیاتی در محورها، عملیات اجرا شده در هر محور (آفندی و پدافندی) به ترتیب تاریخ اجرا مختصراً شرح داده شده است. در تشریح هر عملیات اهداف، قرارگاه عمل کننده و نتیجه عملیات (موفق یا نا موفق) ذکر شده است و جزئیات مربوط به اهداف تاکتیکی، محورهای پیشروی (طرح عملیات)، وضعیت زمین، یگان‌ها و استعداد نیروهای خودی و دشمن (سازمان رزم) در تصاویر نشان داده شده است.

ج- برای آگاهی از تعداد عملیات اجرا شده در هر محور به جدول (۱)، نتیجه عملیات به جدول (۲) و یگان عمل کننده به جدول شماره (۳) مراجعه شود.

جدول (۱) عملیات در محورهای منطقه عملیاتی شمالغرب

نوع عملیات	محور مریوان	سردشت	محور پیرانشهر	محور اشنویه	جمع
عملیات آفندی	۴	۱	۳	۲	۱۰
عملیات پدافندی	۱	-	۱	۱	۳
جمع	۵	۱	۴	۳	۱۳

جدول (۲) نتیجه عملیات در شمالغرب

شرح	آفند	پدافند	جمع
موفق	۵	۲	۷
ناموفق	۵	۱	۶
جمع	۱۰	۳	۱۳

عملیات در محور مریوان

۱- عملیات والفجر ۴ (۱۳۶۲/۷/۲۷) (سال سوم)

عملیات والفجر ۴ در منطقه عمومی پیشرفتگی شیلر در شمال مریوان با هدف تأمین ارتفاعات شمال و شمالغرب مریوان، پاکسازی بخشی از مناطق اشغالی ضدانقلاب، انهدام نیروهای عراقی و قطع ارتباط عناصر ضدانقلاب داخلی با عناصر پشتیبانی کننده خود در عراق و نهایتاً خارج کردن شهرها و آبادیهای منطقه از برد آتش توپخانه دشمن توسط قرارگاه مشترک ارتش و سپاه با رمز «یا الله یا الله یا الله» در تاریخ ۱۳۶۲/۷/۲۷ اجرا گردید. این عملیات گسترده‌ترین عملیات در منطقه کوهستانی شمالغرب محسوب می‌گردد. این عملیات به علت کمبود تجهیزات و اطلاعات و عدم همکاری لازم نیروهای معارض کرد نتوانست کلیه اهداف پیش‌بینی شده را تحقق بخشد.

نتیجه

- ۱- به کنترل درآوردن ۳۰۰ کیلومتر مربع از خاک میهن اسلامی و ۷۰۰ کیلومتر مربع از خاک عراق.
- ۲- تصرف منطقه شیلر و مسدود نمودن راههای نفوذی.
- ۳- انهدام ۲۰ گردان پیاده، ۱۱ گردان کماندویی و ۶ گردان زرهی و توپخانه.
- ۴- کشته و زخمی شدن ۵۰۰ نفر و به اسارت درآوردن ۹۰۵ نفر.
- ۵- انهدام تعداد زیادی خودرو و تانک و نفربر و جنگ افزارهای مختلف.
- ۶- سرنگونی ۱۲ فروند هواپیما و ۵ بالگرد عراقی.
- ۷- به غنیمت گرفتن تعداد زیادی تانک و نفربر و خودرو های مختلف.

۲- عملیات آفندی والفجر ۹ (۱۳۶۴/۱۲/۵) (سال پنجم)

عملیات والفجر ۹ به منظور کاهش فشار دشمن در منطقه فاو توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با پشتیبانی نیروهای پشتیبانی‌کننده ارتش جمهوری اسلامی ایران با رمز «یاالله» در منطقه عمومی پنجوین و چوارتا آغاز گردید. در این عملیات ارتفاعات کوخه، نم‌نم، ناصر، مامی‌خلان به تصرف نیروهای ایران درآمد.

پس از پایان عملیات نیروهایی از ارتش جمهوری اسلامی ایران برای تعویض نیروهای سپاه پاسداران به منطقه اعزام گردید.

با به خطر افتادن شهرچوارتا و به منظور جلوگیری از تحکیم مواضع نیروهای ایران، ارتش عراق پاتک سراسری خود را در تاریخ ۱۳۶۴/۱۲/۱۶ به منطقه آغاز کرد.

نیروهای ایرانی که در حال تعویض بوده و هنوز نتوانسته بودند مواضع پدافندی خود را تحکیم نمایند پس از ۱۷ روز نبردی سخت مجبور به عقب‌نشینی شدند و عراق با پیروزی در این نبرد موفق گردید خطر سقوط سلیمانیه را برطرف سازد. این عملیات به نام عملیات پدافندی چوارتا شناخته می‌شود.

۳- عملیات آفندی والفجر ۱۰ (۱۳۶۶/۱۲/۲۴) (سال هفتم)

عملیات والفجر ۱۰ در منطقه شمالغرب و در منطقه عمومی نوسود و حلبچه با هدف تهدید سد دربندیخان و شهرها و محورهای مواصلاتی اطراف آن توسط نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و معارضین کرد عراقی در تاریخ ۱۳۶۶/۱۲/۲۴ با رمز «یا رسول الله (ص)» اجرا گردید و به مدت ۶ روز ادامه یافت.

پس از سقوط شهر حلبچه نیروهای عراقی به علت کمبود نیرو و عدم نتیجه‌گیری از حملات گسترده هوایی با استفاده از بمباران شیمیایی بر علیه مردم کرد عراق که در حال ترک حلبچه بودند کشتار بی‌رحمانه‌ای را آغاز کردند و بزرگترین فاجعه قرن را بوجود آوردند. با اجرای این عمل ناجوانمردانه شهر حلبچه به یک شهر مرده تبدیل گردید و ۵۰۰۰ نفر از کردهای عراقی به شهادت رسیدند.

نتیجه

- ۱- به کنترل درآوردن ۱۲۰۰ کیلومتر مربع از خاک عراق.
- ۲- اسارت ۵۴۴۰ نفر از نیروهای عراقی.
- ۳- کشته و زخمی شدن ۱۰۰۰۰ نفر از نیروهای عراق.
- ۴- به غنیمت گرفتن ۹۰ دستگاه تانک، ۱۱۵ عراده توپ.
- ۵- ساقط نمودن ۱۰ فروند هواپیما و یک فروند بالگرد عراق.
- ۶- انهدام ۲۷۰ دستگاه تانک و نفربر عراق.

۴- عملیات آفندی بیت المقدس ۵ (۱۳۶۷/۱/۲۰) (سال هشتم)

عملیات بیت المقدس ۵ در منطقه شمالغرب و در منطقه عمومی مریوان با هدف تصرف ارتفاعات کله قندی، سنگ معدن و شاخه کن شوکت توسط لشگر ۲۸ پیاده و تیپ ۲۵ تکاور در تاریخ ۱۳۶۷/۱/۲۰ اجرا گردید و هدفهای از قبل پیش بینی شده به تصرف درآمد.

نتیجه

- ۱- کشته و زخمی شدن تعداد زیادی از نیروهای عراقی و اسارت ۳۰ نفر از نیروهای دشمن.
- ۲- به غنیمت درآوردن مقادیر زیادی جنگ افزار و سایر تجهیزات نظامی.

عملیات در محور سردشت

عملیات آفندی کربلا ۱۰ (۶۶/۱/۲۵) (سال هفتم)

عملیات آفندی کربلا ۱۰ در منطقه شمالغرب توسط قرارگاه رمضان^(۱) و نیروهای اتحادیه میهنی کردستان عراق با هدف تصرف شهر ماووت عراق و تهدید خطوط مواصلاتی عراق در تاریخ ۱۳۶۶/۱/۲۵ با رمز «یا صاحب‌الزمان (عج) ادرکنی» آغاز و به مدت ۱۲ روز ادامه یافت.

این عملیات به علت عدم الحاق دو قرارگاه عمل کننده تصرف شهر ماووت (هدف اصلی) تحقق نیافت. ولی بخشهایی از مناطق کوهستانی عراق تحت کنترل درآمد.

نتیجه

- ۱- کنترل ۲۵۰ کیلومتر مربع از خاک عراق به ویژه ارتفاعات نزدیک به شهر ماووت.
- ۲- کشته و زخمی شدن ۲۵۰ نفر و اسارت ۲۱۰ نفر از نیروهای عراقی.
- ۳- انهدام ۱۰ دستگاه تانک و نفربر، یک فروند بالگرد و ۵ عراده توپ عراقی.

عملیات در محور پیرانشهر

۱- عملیات آفندی والفجر ۲ (۱۳۶۲/۴/۲۹)

عملیات والفجر ۲ با هدف کشاندن نیروهای عراقی به منطقه شمالغرب و کاهش فشار دشمن در منطقه عملیاتی جنوب توسط قرارگاه مشترک شمالغرب و قرارگاه حمزه سیدالشهداء^(۲) در منطقه پیرانشهر طراحی و توسط قرارگاه مشترک مالک‌اشتر قرارگاه لشکر ۶۴ پیاده و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران در دو محور اجرا گردید.

الف- عملیات نامنظم در محور شهیدان (کهنه لاهیجان و هوار برخلاء).

ب- عملیات منظم در محور پیرانشهر - حاج عمران.

این عملیات در تاریخ ۲۹ تیرماه ۱۳۶۲ با رمز «یا الله» آغاز و به مدت ۲۳ روز اجرا گردید و کلیه اهداف پیش‌بینی شده به تصرف درآمد.

۱. قرارگاه رمضان یکی از قرارگاه‌های تابعه قرارگاه حمزه سیدالشهداء(ع) در شمالغرب بود که همراه با معارضین کرد مجری عملیات برون مرزی بود.

۲. قرارگاه حمزه سیدالشهداء توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تشکیل شده بود.

نتیجه:

- ۱- تصرف پادگان حاج عمران و ارتفاعات اطراف آن و ۸۰ پایگاه دشمن
- ۲- آزاد سازی ۲۰۰ کیلومتر مربع از خاک عراق
- ۳- کشته و زخمی شدن ۴۰۰ نفر و به اسارت گرفتن ۱۵۰۰ نفر از نیروهای عراقی
- ۴- سرنگونی ۶ فروند هواپیما و ۹ فروند بالگرد عراقی و انهدام صدها تانک و نفر
- ۵- به غنیمت گرفتن ۶۰ دستگاه تانک و نفربر و ۱۵۰ دستگاه خودرو و بیش از ۱۰۰۰ قبضه جنگ افزار سبک سنگین

۲- عملیات پدافندی حاج عمران (۱۳۶۵/۲/۲۴)

منطقه حاج عمران عراق کلید محور مواصلاتی پیرانشهر و رواندوز محسوب می‌گردد. ارتفاعات مشرف به این محور در عملیات والفجر ۲ به تصرف نیروهای ایرانی درآمده بود. ارتش عراق به منظور بازپس‌گیری این ارتفاعات و آزادسازی محور مزبور عملیات آفندی گسترده‌ای را در تاریخ ۱۳۶۵/۲/۲۴ به مدت چهار روز اجرا و موفق گردید، بعضی از نقاط اتکاء منطقه از جمله ارتفاع ۲۵۱۹ (کلید منطقه) را به تصرف درآورد.

نتیجه

- ۱- بخشی از مواضع نیروهای خودی به تصرف عراق درآمد.
- ۲- در این عملیات نیروهای عراقی متحمل تلفات زیادی شدند و تعداد ۶۰ نفر آنان به اسارت نیروهای ایرانی درآمدند.
- ۳- بیش از ۲۵ دستگاه تانک و نفربر و ۵ قبضه توپ عراقی منهدم گردید.
- ۴- سرنگونی ۲۸ فروند بالگرد عراقی.

۳- عملیات آفندی کربلا ۷ (۱۳۶۵/۱۲/۱۳) (سال ششم)

عملیات آفندی کربلا ۷ با هدف تصرف مجدد ارتفاع ۲۵۱۹ واقع در منطقه حاج عمران و سایر ارتفاعات مشرف به محور پیرانشهر - رواندوز توسط لشکر ۶۴ پیاده در تاریخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۳ با رمز « یا مولای متقیان (ع) ادرکنی » آغاز گردید. در این عملیات گردان

تکاور لشگر ۶۴ با وجود چندین متر برف و سرمای شدید عملیات خود را آغاز و پس از ۵ روز نبرد مداوم موفق به تصرف ارتفاع ۲۵۱۹ (کلید منطقه) شد.

نتیجه

- ۱- آزادسازی و تصرف ارتفاع ۲۵۱۹.
- ۲- کشته و زخمی شدن حدود ۳۰۰۰ نفر و اسارت ۲۷۲ نفر از نیروهای عراقی.
- ۳- انهدام ده‌ها دستگاه تانک، نفربر و خودرو.
- ۴- به غنیمت گرفتن ۸ دستگاه تانک و نفربر و تعداد قابل ملاحظه‌ای جنگ‌افزارهای سبک و سنگین.

۴- عملیات آفندی نصر ۹ (۱۳۶۶/۹/۱) (سال هفتم)

عملیات آفندی نصر ۹ در منطقه حاج عمران با هدف تصرف تپه شهدا (یکی از ارتفاعات کلیدی مشرف به تنگه دربند) توسط لشگر ۶۴ ارومیه در تاریخ ۱۳۶۶/۹/۱ آغاز گردید و این عملیات پس از سه روز با تصرف هدف تعیین شده به پایان رسید ولی نیروهای عراقی با کمک نیروهای منافقین اقدام به پاتک سنگینی بر علیه نیروهای خودی نمودند و مجدداً تپه شهدا را به تصرف درآوردند.

نتیجه

- ۱- کشته و زخمی شدن ۱۸۰۰ نفر از نیروهای عراقی و ۸۰ نفر از منافقین.
- ۲- انهدام سه دستگاه تانک و نفربر، ۱۹ عراده توپ، ۱۰ قبضه خمپاره‌انداز، ۶۰ دستگاه خودرو و بیش از ۴۵۰ قبضه انواع سلاحهای سبک و سنگین.
- ۳- به غنیمت گرفتن مقادیر زیادی جنگ‌افزار و سایر تجهیزات نظامی.

عملیات در محور اشنویه

عملیات آفندی قادر (۶۴/۴/۲۳)

عملیات آفندی قادر اولین عملیات برون مرزی بود که مستقلاً توسط نیروی زمینی ارتش طراحی و به طور مشترک با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در سه مرحله (دو مرحله آفندی و یک مرحله پدافندی) اجرا گردید.

این عملیات در منطقه سیدکان عراق توسط قرارگاه عملیاتی شمالغرب طراحی گردید.

اهداف عملیات عبارت بود از:

- ۱- تصرف شهر سیدکان و تهدید محور مهم دیانا - رواندوز.
- ۲- تصرف ارتفاعات مهم و حساس و قطع خطوط ارتباطی و تدارکاتی ضدانقلاب.
- ۳- انهدام و تضعیف نیروی دشمن.
- ۴- آزادسازی بخشی از خاک عراق.
- ۵- تهدید راههای مواصلاتی عراق.
- ۶- افزایش کارآیی و روحیه نیروهای خودی.

مرحله یکم عملیات قادر

مرحله یکم عملیات آفندی قادر در تاریخ ۱۳۶۴/۴/۲۳ اجرا و پس از ۱۷ روز تلاش به علت عدم اطلاعات لازم و عدم همکاری نیروهای کرد عراقی، نبودن راههای پشتیبانی در تاریخ ۸ مرداد ماه ۱۳۶۴ بدون دست یابی به تمامی اهداف مورد نظر به پایان رسید.

مرحله دوم عملیات قادر

مرحله دوم عملیات قادر در راستای تحقق اهداف مرحله یکم در تاریخ ۱۳۶۴/۶/۱۸ توسط قرارگاه مشترک ارتش و سپاه با رمز «یا صاحب الزمان عج» اجرا گردید. ولی علی‌رغم پیشروی نیروها در عمق ۳۵ کیلومتری به علت عدم هماهنگی‌های لازم تحقق اهداف استراتژیکی شامل تصرف شهر سیدکان و تهدید محور دیانا مقدور نگردید.

عملیات پدافندی قادر (محور لولان)

نیروهای عراقی به منظور بازپس گرفتن مناطقی که تحت تصرف نیروهای ایرانی بود با تمرکز نیروهای جدید و بهره‌گیری از عشایر منطقه بر علیه نیروهای ایرانی مستقر در امتداد محور لولان، در داخل خاک عراق در تاریخ ۶۵/۲/۲۳ اقدام به عملیات آفندی نمودند. نیروهای ایرانی پس از سه روز پدافند و نبردی سخت به علت محدودیت نیرو و نامناسب بودن وضعیت مواضع و مجبور به عقب‌نشینی شدند.

نتیجه

- ۱- به کنترل درآوردن ارتفاعات حصارروست، برزین‌روست، کارکزین، لولان، گرد شوان، باشکین و راههای نفوذی آن.
- ۲- کشته شدن ۲۰۰۰ نفر، زخمی شدن ۳۰۰۰ نفر و اسارت ۳۰ نفر از نیروهای عراقی.
- ۳- ساقط شدن ۶ فروند هواپیما و ۳ فروند بالگرد.

- ۴- انهدام تعداد زیادی ادوات زرهی و مهندسی و خودروهای مختلف.
- ۵- انهدام ۵۰ تا ۶۰ درصد نیروهای عراقی موجود در منطقه.

بخش سوم

پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و تهاجم مجدد عراق به ایران

علل قبولی قطعنامه

نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در دوران استراتژی تعقیب متجاوز و تحقق نسبی اهداف پیش بینی شده، به برتری نظامی لازم دست یافتند. حامیان شرق و غرب که تمایلی به پیروزی هیچ یک از طرفین جنگ نداشتند، در صدد جلوگیری از بهره برداری سیاسی ایران از این برتری شدند و سیاست مهار دو جانبه را پیش گرفتند.

اساس سیاست مهار دو جانبه عبارت بود از:

کمک به کشور عراق در حدی که موجب پیروزی و یا شکست آن کشور در برابر ایران نشود. در مقابل تحریم‌های اقتصادی ایران به حدی برسد که ایران نتواند به پیروزی قاطعی نائل شود. مجموعه اقدامات انجام شده در این راستا از جمله تشدید تحریم‌های اقتصادی و فشار بر مردم غیر نظامی مانند، کشتار حجاج ایرانی در مکه معظمه، قتل عام مردم حلبچه، حمله به برخی از شهرهای مرزی، حمله موشکی به مناطق مسکونی و غیر نظامی و در نهایت اقدام وحشیانه ناو «وینسنس» در حمله به هواپیمای مسافری جمهوری اسلامی که به کشته شدن ۲۹۰ مسافر غیر نظامی منجر شد، موجب شد.

با توجه وضعیت سیاسی، نظامی و اقتصادی کشور کارشناسان سیاسی - نظامی بلندپایه کشور به منظور پرهیز از هر گونه وضعیت ناگوار احتمالی وضعیت را طی گزارشی به خدمت امام (ره) عرضه نمودند.

این گزارش موجب گردید که امام (ره) با در نظر گرفتن مصالح ج.ا.ا در تاریخ ۱۳۶۷/۴/۲۷ قطعنامه ۵۹۸ را بپذیرند. برای آگاهی بیشتر از علل قبولی قطعنامه بحث عملکرد شورای امنیت مراجعه شود

هجوم مجدد عراق

حکومت بعثی عراق پس از پذیرش قطعنامه توسط ایران دچار سردرگمی شد. ابتدا این پذیرش را مورد تردید قرارداد و اقدام به بهانه جویی سیاسی و تبلیغاتی نمود. سپس با هدف وارد کردن ضربه سنگین، اشغال زمین و به اسارت گرفتن شمار بیشتری از نیروهای مسلح ایران، در تاریخ ۱۳۶۷/۴/۳۱ به بعد تهاجم گسترده خود را در سه جبهه شمالی، میانی و جنوبی آغاز کرد تا در مذاکرات بتواند از موضع قوی‌تری برخوردار باشد.

تهاجم عراق در جبهه شمالی

ارتش عراق در روز ۱۳۶۷/۴/۳۱ در جبهه شمالی در سه محور تهاجم خود را آغاز و تا خط مرزی پیشروی کرد و در آنجا به وسیله نیروهای مستقر در مرز متوقف شد:

- ۱- محور حاج عمران - پیرانشهر.
- ۲- محور ارتفاعات دوپازا - سردشت
- ۳- محور مریوان

تهاجم عراق در جبهه میانی

ارتش عراق در ۱۳۶۷/۴/۳۱ در جبهه میانی (غرب) در پنج محور تهاجم خود را آغاز کرد:

۱. محور قصر شیرین - سرپل ذهاب : در این محور تا گردنه پاتاق پیشروی و با پشتیبانی از عناصر ضد انقلاب منافقین آنان را تا تنگه چارزیر به جلو فرستاد.
۲. در محور قصر شیرین - گیلان غرب : در این محور تا تصرف شهر گیلان غرب پیشروی کرد.
۳. محور نفت‌شهر - سومار : در این محور تا شمال بخش ایلام، یعنی شهر ایوان پیشروی کرد.
۴. محور میمک - صالح آباد : در این محور به سمت مرکز استان ایلام پیشروی و توانست شهر صالح آباد را تصرف کند.
۵. محور مهران : در این محور نیروهای عراقی پس از تصرف شهر مهران به سمت تنگه ترشابه پیشروی کردند.

تهاجم عراق در جبهه جنوبی

ارتش عراق در روز ۱۳۶۷/۴/۳۱ در جبهه جنوبی از سه محور تهاجم خود را آغاز کرد و به پیشرفت‌هایی نائل گردید.

۱- محور تنومه - شلمچه - خرمشهر. ۲- محور نشوه - کوشک.

۳- محور موسیان - عین‌خوش.

اقدامات متقابل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

در هنگام تهاجم مجدد عراق، نیروهای ارتش جمهوری اسلامی در مرزهای بین‌المللی و نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در بعضی از بخشهای داخل خاک عراق از جمله شلمچه و کردستان مستقر بودند. این نیروها با توجه به اطمینانی که از قبولی آتش‌بس داشتند انتظار تهاجم غافلگیرانه عراق را نداشتند. لذا، با تهاجم ارتش عراق نیروهای موجود در مواضع پدافندی غافلگیر شده و ابتدا ناگزیر به عقب‌نشینی شدند. ولی پیام امام موجب گردید نیروهای مسلح خود را باز یافتند، همچنین صدور این پیام موجب حرکت توده‌های مردم و آماده شدن نیروهای بسیج در عقبه جبهه‌ها گردید و آنان به صورت خودجوش عازم منطقه مورد تهاجم شدند. با تقویت نیروهای مسلح پاتک نیروهای ایرانی آغاز و نیروهای مهاجم مجبور به عقب‌نشینی تا مرز شدند.

آخرین وضعیت جبهه‌ها

۱- جبهه جنوب

دشمن تا ۳۰ کیلومتری شمال خرمشهر پیشروی کرد، بخشی از جاده اهواز - خرمشهر را قطع و پادگان حمید را مجدداً به تصرف درآورد. نیروهای عظیم مردمی که به یاری نیروهای مسلح شتافته بودند پس از ۳ روز درگیری نزدیک توانستند دشمن را از تمامی محورهای پیشروی جنوب مجبور به عقب‌نشینی کنند.

۲- جبهه میانی

دشمن در تمامی محورها تا عمق ده کیلومتری داخل خاک کشور پیشروی نمود. نیروهای مسلح موجود با همکاری نیروهای مردمی اعزامی از عشایر سلحشور خزل، برلی و

گنجوان با پشتیبانی هوانیروز توانستند نیروهای دشمن را در تمامی محورهای پیشروی مجبور به عقب نشینی کنند.

تنها محوری که در عمق پیشروی نمود، محور پاتاق به کرمانشاه بود که در این محور نیروهای منافقین پس از تصرف شهر اسلام آباد توانستند ابتدا تا تنگه چارزبر پیشروی و سپس در عملیات مرصاد متلاشی شدند.

۳- جبهه شمالی

نیروهای عراق در امتداد ارتفاعات مرزی دو کشور در داخل خاک عراق متوقف و نیروهای ایرانی در ارتفاعات مرزی مستقر شدند.

عملیات مرصاد

پس از رسیدن نیروهای عراق به سرپل ذهاب نیروهای سازمان منافقین خلق تحت عنوان عملیاتی با نام «فروغ جلودان» با پشتیبانی نیروی هوایی عراق سوار بر خودرو از نیروهای عراقی عبور کرده و خود را به اسلام آباد رساندند و از آنجا راهی شهر کرمانشاه شدند. نیروهای مردمی منطقه با رسیدن بخشی از نیروهای دفاعی از منطقه جنوب با پشتیبانی هوانیروز و نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۱۳۶۷/۵/۳ عملیات مرصاد را به فرماندهی شهید سپهبد علی صید شیرازی با رمز «یا صاحب الزمان (عج) ادرکنی» آغاز و نیروهای متجاوز را در تنگه چارزبر زمین گیر و سپس سرکوب و ولار به عقب نشینی نمودند. در این عملیات بخش عمده‌ای از نیروهای منافقین منهدم و مابقی تا مرز عراق به عقب رانده شدند.

آتش بس

عراق پس از تهاجم مجدد، تحت فشار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مجبور به عقب نشینی شد و در ۱۳۶۷/۵/۱۵ به پذیرش آتش بس تن داد.

سازمان ملل متحد در جلسه شورای امنیت که در تاریخ ۱۳۶۷/۵/۱۷ با شرکت نمایندگان دو کشور تشکیل شد، زمان رسمی آتش بس را روز ۲۹ مرداد ۱۳۶۷ اعلام کرد و از آن تاریخ آتش بس در مرز مشترک دو کشور، با حضور نیروهای ناظر سازمان ملل رسماً به اجرا درآمد.

نتیجه

حوادث بعد از جنگ تحمیلی عراق بر علیه ایران نشان داد که عراق، با داشتن آمادگی از دعاوی خود علیه ایران چشم پوشید و تمامی ظرفیت نظامی خود را علیه همسایه جنوبی خود به کار گرفت و یک بار دیگر ثابت کرد که حکومت آن کشور از اقدامات تجاوزکارانه خود دست نخواهد کشید و نباید به آن کشور اجازه اظهار وجود در منطقه داده شود. مصمم بودن ملت ایران در دفاع از میهن اسلامی و وجود عوامل برتر ساز توان رزمی در نیروهای مسلح، کشور جمهوری اسلامی ایران را قدرت برتر منطقه به جهانیان معرفی کرد. عراق علی‌رغم دریافت همه گونه پشتیبانی اطلاعاتی و تدارکاتی از کشورهای جهان و همچنین تحمل ضربات ناشی از شکستهای پی‌درپی، دچار آن چنان هراسی از جمهوری اسلامی ایران شد که رؤیای تجاوز مجدد به خاک مقدس جمهوری اسلامی ایران را از ذهن خود خارج ساخت. و بدین ترتیب یکی از اهداف مهم استراتژی بازدارندگی تحقق یافت. سرانجام جنگ تحمیلی با اقتدار جمهوری اسلامی ایران به پایان رسید و اینک ملت و نیروهای مسلح ایران افتخار دارند که تنها کشور و حکومتی در طول تاریخ ایران می‌باشند که بدون استمداد از قدرتهای برتر در مقابل دشمن متجاوز قد برافراشته و با ایثار خون و فداکاریهای ملت و انجام عملیات متعدد نظامی دشمن را مجبور به عقب‌نشینی و خاک مقدس میهن را از لوٹ وجود آنان پاک کرد.

نکته‌ای را که باید دشمنان این آب و خاک در نظر داشته باشند این است که ملت ایران (با هر دین و مذهب و قومیت)، سرزمین و اعتقادات خود را از هر چیزی بالاتر دانسته و حاضرند با تمام وجود در راه آن جان فشانی کنند. اینگونه ایثار و فداکاری‌ها متأثر از «حس وطن خواهی» و «عشق به باورها، اعتقادات دینی و فرهنگ عاشورایی» است که به عنوان عاملی برتر ساز در توان رزمی شناخته می‌شود.

منابع

- ۱- اردستانی - حسین، تنبیه متجاوز؛ مرکز تحقیقات سپاه پاسداران تهران ۱۳۸۰
- ۲- درودیان - محمد، علل تداوم جنگ؛ مرکز تحقیقات سپاه پاسداران تهران ۱۳۸۲
- ۳- درودیان - محمد، آغاز تا پایان؛ مرکز تحقیقات سپاه پاسداران تهران ۱۳۸۰

۴- درودیان - محمد، روند پایان جنگ؛ مرکز تحقیقات سپاه پاسداران تهران ۱۳۸۰

۵- معاونت عملیات و اطلاعات، اطلس نبردهای ماندگار؛ نیروی زمینی ارتش ۱۳۸۴

۶- نبردهای زمینی مرکز تحقیقات سپاه پاسداران

